

ЮЛІЯ ПАНЧЕНКО

АКТИВІЗАЦІЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ

У статті розглядаються проблеми сучасної логопедії, пошук ефективних засобів корекції усного мовлення у дітей із ЗНМ.

Ключові слова: мовлення, діти, порушення мовлення, музика.

Сучасні умови розвитку суспільства і зміни в системі освіти в умовах ринкової економіки диктують необхідність зміни змісту освіти, серйозну організаційно-методичну перебудову освітнього процесу й гостро порушується питання всебічного гармонійного розвитку особистості дітей з особливими потребами з метою подальшої успішної їх соціалізації. Процес реорганізації всієї системи освіти має на увазі як появу нових ефективніших психолого-педагогічних підходів до організації виховання і навчання дітей дошкільного віку, так і дітей з порушеннями мовлення. Складні соціально-економічні умови життя, стан екології, що погіршується, одночасно з цим неухильно зростаючі вимоги до рівня освіти дошкільників, що викликає необхідність в пошуку раціональних, економічних, технологічних методик, які сприяють розвитку мовлення у дітей. Сьогодні інтенсивно розробляються і впроваджуються у педагогічну практику інноваційні технології на основі різних видів мистецтва (театр, музика, живопис, слово та ін.). Можливості використання різних видів мистецтв для оптимізації педагогічного процесу відвіку привертають увагу вітчизняних і зарубіжних практиків і учених.

Л. Виготський сформулював положення про те, що паралельно з первинними порушеннями, безпосередньо зумовленими органічним дефектом, в процесі аномального розвитку формуються вторинні і третинні розлади. Серед них особливо часто зустрічаються порушення емоційно-вольової сфери, неврозоподібні розлади (нервові тіки, тремор, заїкання, енурез, епізодичні страхи та ін.), моторна та сенсорна депривації. Якщо корекційний вплив дозволяє частково або повністю подолати більшість цих порушень, то найважче в процесі навчання піддаються корекції саме емоційні відхилення. Досвід показує, що для профілактики і корекції різноманітних вторинних та третинних нашарувань найбільш ефективним є такий метод, як лікування мистецтвом, зокрема, – музичним (В. Бехтерєв, К. Швабі, У. Грюс, Г. Грюс, З. Мюллер, Ю. Брюкнер, І. Медераке, К. Ульбрїх та ін. [1, 2]).

Тому *мета статті* полягала у виокремленні серед різних видів мистецтва ефективних засобів активізації мовлення дітей із ЗНМ й була втілена у таких *завданнях*: аналіз понять „музика”, „музикотерапія” та з’ясування впливу музики на емоційний стан дитини, її мовлення.

Особливості музичного мистецтва в тому, що воно приносить естетичне задоволення, надає необмежені можливості для творчості, підвищує психічну активність і впевненість в собі, сприяє усвідомлення людиною своїх потреб, розвитку навичок комунікабельності, активізує компенсаторні можливості організму, спрямовані на розвиток психіки, забезпечує психічну саморегуляцію, є ефективним інструментом подолання внутрішніх конфліктів, соціальної реалізації своїх можливостей, збагачує суб'єктивний досвід. Музика відволікає людину від її недоліків, дозволяючи їй „вилікувати” свої душевні рани, зменшити тривожність і напруженість, сформувати більш оптимістичний погляд на себе і навколишній світ. Терапія мистецтвом за своєю природою радикальна. Вона пов'язана з розкриттям внутрішніх сил людини, дозволяючи цим розвивати в собі спонтанність і вдосконалювати увагу, пам'ять, мислення (когнітивні навички); вивчити свій життєвий досвід з незвичайного ракурсу; навчитися спілкуватися на екзотичному рівні (використовуючи образотворчі рухові, звукові засоби); самовиражатися, приносячи задоволення собі і іншим; розвивати цінні соціальні навички; освоїти нові ролі і проявляти латентні якості особистості.

Очевидний вплив музики на емоційний стан дитини. Слухання записів з мирним, лагідним хлюпанням хвиль, дзюркотінням джерельця, шумом дощу, шелестом листя, співом птахів знімає психічне напруження, заспокоює гіперактивних дітей, сприяє налаштуванню на певний вид діяльності, а жвава, рухлива музика сприяє розгальмуванню малорухливих, гіпоактивних дітей, активізує їхню діяльність, викликає прилив енергії, створює оптимістичний настрій. Адекватно підібрані мелодії знімають роздратування, гнів, образи, покращують настрій.

Для дітей дошкільного віку в процесі логопедичної корекції можливості використання музики представляються найбільш адекватними. Перш за все, музика, як ніяке інше мистецтво, робить потужний вплив на емоційну сферу дитини, яка у свою чергу тісно пов'язана з вегетативною і моторною системами, які виявляються порушеними у дітей з розладами мовлення. Добре відома заспокійлива дія музики в повільному темпі і що активує – в швидкому. Бравурний похідний марш може підняти і повести в атаку здавалося б смертельно утомлених солдатів, траурна музика викликати сльози, весела зарядити енергією на цілий день. До теперішнього часу, завдяки детальним дослідженням, отримані зведення про конкретні механізми впливу музики на мозок людини.

На початку ХХ-го століття були виявлені зміни ритму роботи мозку (за показниками його електричної активності) під впливом музичних стимулів. Оскільки мозок регулює функції всього організму, таким чином створюються умови для регулювання його власних функцій, зокрема емоцій, і різних функцій організму, наприклад, дихання, одного із об'єктів логопедії. Експериментально встановлені психофізіологічні ефекти звуковисотних характеристик музики, високі тони викликають відчуття тривоги, низькі звуки – відчуття спокою і стабільності, а інфразвук (з частотою нижче за поріг чутності) – відчуття паніки. У логопедичних групах використання музики обмежується методикою

музичного виховання і логоритмікою. Мета музичних занять сформувати навички співу, слухання, ритмічних рухів, з урахуванням вікових можливостей прищепити дитяті любов до музики як до мистецтва, розвинути відчуття прекрасного, збагатити його естетичний смак. Сьогодні Всесвітня федерація музикотерапевтів пропонує таке визначення музикотерапії: музична терапія пов'язана з використанням музики та її елементів (звуків, ритму, мелодій) з метою розвитку та відновлення функції індивіда, що допомагає йому досягти кращої внутрішньої й міжособистісної інтеграції та якості життя [2].

Музикотерапія включає: слухання музичних творів (рецептивна музикотерапія), спів, ритмічні рухи під музику, виконання музичних творів, гра на дитячих інструментах, імпровізацію (активна музикотерапія), поєднання музики та образотворчої діяльності, казкотерапії, танцювальної терапії, рефлексотерапії, ароматерапії (інтегративна музико терапія) та ін. Терапія музикою показана також тим особам, формальний контакт з якими ускладнений. Це діти з тяжкими порушеннями мовлення, із затримкою психічного розвитку, інтелектуальною недостатністю, а також із синдромом раннього дитячого аутизму (М. Шеремет, В. Тарасун та ін.) [1]. Так, наприклад, допомагають розслабитись, заспокоїти нервову систему такі музичні твори, як: „Пори року”, „Сентиментальний вальс”, „Баркарола” П. Чайковського, „Місячна соната” Л. Бетховена, „Ноктюрн фа мажор” Ф. Шопена, а танці Р. Вагнера, „Болеро” М. Равеля, „Весна священна” І. Стравінського, „Святкова увертюра” Д. Шостаковича, „Чардаш” В. Монті – стимулюють, пожвавлюють, підвищують працездатність дитини [1].

У дошкільному віці седативний чи активізуючий ефект від музики досягається за рахунок музичного оформлення різноманітних ігор, спеціальної корекційної орієнтації традиційних занять з дітьми (використання педагогом чи логопедом народних потішок, пісень, вигуків, звуконаслідувань та багато ін.).

Отже, слухання музичних творів, спів, ритмічні рухи під музику, виконання музичних творів, гра на дитячих інструментах – є ефективним засобом активізації формування усного мовлення у дітей із ЗНМ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова-Турченко О.Г., Дробот Л.С. Музична психотерапія. – К., 1997.
2. www.mtabc.com/examples/soundmind.htm. Jody Mackay. Musik Therapy and Mental Health.

SUMMARY

The problems of modern speech therapy, the search of effective ways of speech correction for children with the general underdevelopment of speech are examined in the article.

Key words: *speech, children, speech disturbance, music.*